

Nakladnik:

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti
FF press

Za nakladnika:

Dr. sc. Vlatko Previšić, red. prof.

Urednici:

Dr. sc. Željka Čelić, doc.
Dr. sc. Tetyana Fuderer, izv. prof.

Recenzenti:

Ddr. sc. Natalia Kaloh Vid, doc.
Dr. sc. Ol'ga L. Palamarčuk, red. prof.

Lektura i korektura:

Željka Čelić
Tetyana Fuderer

Fotografija:

Zvonimir Ibrišević

ISBN

978-953-175-590-0

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000937484

SLAVENSKA FILOLOGIJA

PRILOZI JUBILEJU PROF. EM. MILENKA POPOVIĆA

 FF press

MMXVI

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti

ŠTO ČINI RAZLIKU? TRI NOVIJA FRAZEOLOŠKA KALKA U HRVATSKOM JEZIKU¹

U prvom se dijelu rada govori o frazemima koji su zajednički mnogim europskim jezicima, o frazeološkim internacionalizmima i kalkovima. U drugom se dijelu analiziraju tri novija frazeološka kalka iz engleskog jezika, njihovo značenje te upotreba u suvremenim hrvatskim tekstovima.

Ključne riječi: hrvatski jezik, frazeologija, tri novija frazeološka kalka iz engleskog jezika

Iako se nekad smatralo da je frazeologija pojedinog jezika većim dijelom nacionalno obojena, novija istraživanja opovrgavaju taj stav. Lingvistička analiza mnogih frazema pokazuje da oni većim dijelom ne nose nacionalni karakter, nego da su iznikli na europskim kulturnim i filozofskim temeljima (Вальтер, Мокиенко 2013: 1)². U mnogim europskim jezicima nailazimo na frazeme koji ne samo da se mogu smatrati strukturnim, slikovnim i semantičkim ekvivalentima, već su im zajednički porijeklo, izvor i motivacija. Kao primjer se u prvom redu može spomenuti Biblija koja je europskim jezicima podarila velik broj frazema (npr. *dolina suza*, *oprati / prati ruke* <kao Pilat>, *riječju i djelom*), zatim mitologija (npr. *gordijski čvor*, *Pandorina kutija*, *Sizifov posao*), književnost (*biti ili ne biti*, *borba s vjetrenjačama*, *mrtve duše*), a mnogi su frazemi motivirani povijesnim događajima i/ili ličnostima (npr. *kocka je bačena*, *Pirova pobjeda*, *prijeći / prelaziti Rubikon*).

S druge pak strane svakako treba spomenuti i internacionalizme³, odnosno frazeme koji se u jednakom ili vrlo sličnom obliku upotrebljavaju u mnogim europskim jezicima pri čemu imaju i jednako ili vrlo blisko značenje. Internacionalizacija frazeološkog fonda raznih jezika rezultat je frazeološke migracije i treba je istraživati u svjetlu specifičnih mehanizama frazeološkog posuđivanja (Солодухо 1982: 147). Međutim, iako je velik broj općeuropskih frazema unutar frazeološkog fonda europskih jezika, često je teško ili gotovo nemoguće odrediti njihovo *ishodište i putove širenja* (Turk 2013:

¹ Rad je napisan u okviru projekta *Primjena frazeološke teorije u frazeografiji* (HRZZ).

² Iako se spomenuto istraživanje najvećim dijelom odnosi na ruski jezik, zaključak je primjenjiv i na druge europske jezike.

³ usp. definiciju u *Rječniku ruske frazeološke terminologije* (Словарь русской фразеологической терминологии 1993): *Интернациональные ФЕ. ФЕ, используемые в разных языках, обладающие общей семантикой и внутренней формой и характеризующиеся либо материальным совпадением, либо параллелизмом лексического состава (при возможных частичных расхождениях).*

278). Postoje *univerzalna iskustva u jezičnim zajednicama koja se slikovito pretaču u frazeološke izraze, stoga se ne može isključiti mogućnost autohtone i autonomne, naporedne tvorbe u više jezika* (Turk 2013: 278).

Ovom bismo prilikom spomenuli jednu knjigu i dva rječnika u kojima se popisuju frazemi različitih europskih jezika i u kojima se, između ostalog, navode frazeološki internacionalizmi i/ili europeizmi⁴ (što je možda primjereniji termin, uzme li se u obzir da su u publikacije najvećim dijelom uključeni europski jezici). Knjiga E. Piirainen *Widespread Idioms in Europe and Beyond* (2012) povlači paralele između frazema u 74 europska jezika i 17 neeuropskih, dok je u dvama rječnicima korpus frazema strukturno ograničen; u prvom se prezentiraju frazemi s poredbenom strukturom u 9 slavenskih jezika (*Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*, 2006), dok drugi obuhvaća 4 romanska i 4 germanska jezika (*Hrvatsko-romansko-germanski rječnik poredbenih frazema*, 2016). U sve se tri publikacije vidi da frazeologija europskih jezika obiluje zajedničkim elementima kako na strukturnoj, slikovnoj i motivacijskoj razini, tako i na semantičkoj.

Navodimo primjer jednoga rječničkog članka s frazemom motiviranim prirodnom pojavom, koji je zabilježen u većini europskih jezika. Značenje navedenih frazema je identično (priložno je značenje *neočekivano*, *nenadano*, *naglo*, a pridjevsko *neočekivan*, *nenadan*, *nagao*), a slika jednaka ili vrlo bliska:⁵

HRVATSKI	kao grom (munja) iz vedra neba
SRPSKI	као гром из ведра неба
BOSANSKI	kao munja iz vedra neba
SLOVENSKI	kot strela z jasnega
MAKEDONSKI	како гром од ведро небо
BUGARSKI	като гръм от ясно небе
UKRAJINSKI	як грім з (серед) ясного неба, як грім з неба
RUSKI	как гром среди (с) ясного неба, как гром среди ясного дня
POLJSKI	jak grom (piorun) z jasnego nieba
GORNJOLUŽIČKI	kaž błysk z hołeho (jasneho) njebja, kaž błysk z módrych njebjes
ČEŠKI	jako hrom (blesk) z čistého nebe
SLOVAČKI	ako hrom (blesk) z jasného (čistého) neba
FRANCUSKI	comme un coup de tonnerre dans un ciel d'été (serein)
PORTUGALSKI	como que caído do céu
ŠPANJOLSKI	como <un rayo> caído del cielo
TALIJANSKI	come un fulmine a ciel sereno
ENGLISKI	as (like) a bolt out of (from) the blue
NIZOZEMSKI	als een donderslag bij heldere hemel
NJEMAČKI	wie ein Blitz (ein Blitzschlag) aus heiterem Himmel
ŠVEDSKI	som blixtn från klar himmel

⁴ U dijelu se stručne literature susreće i termin *univerzalija*.

⁵ U *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema* nisu uključeni srpski, bosanski i gornjolužički frazemi.

Spominjući engleski frazem *like a bolt from the blue*⁶, E. Piirainen piše da on ima svoje paralele u grčkoj mitologiji u kojoj je grom bio najmoćnije oružje Zeusa i drugih bogova. Ali, nastavlja E. Piirainen, ta je veza vrlo slaba i ne pokazuje pravo porijeklo navedenoga frazema. Stoga se on može svrstati u kategoriju *priradni fenomeni* (2012: 105).

S druge se pak strane, za prilično velik broj frazema s manjom ili većom sigurnošću može utvrditi jezik s kojeg su kalkirani. Frazeološki se kalkovi mogu definirati kao frazeološke jedinice koje su rezultat doslovnog ili približnog prijenosa leksičkoga sastava, gramatičke strukture i značenja frazemskoga prototipa iz stranoga jezika, a provodi se sredstvima jezika primatelja (*Словарь русской фразеологической терминологии* 1993: 90). N. M. Šanski ih dijeli na doslovne (*точный*) i približne (*неточный*)⁷. Govoreći o kalkiranju frazema, M. Turk tvrdi da je potrebno *utvrditi opće pretpostavke za kalkiranje, a to su: semantička podudarnost u jeziku primaocu i pretpostavljenom jeziku davaocu, potpuna ili bar velika podudarnost u strukturi i leksičkim sastavnicama obaju jezika, kulturno-povijesne mogućnosti preuzimanja, zatim jezik davalac, ali i jezik posrednik* (2013: 271).

Latinski je ostavio dubok trag u hrvatskoj frazeologiji, kao i u frazeologiji drugih europskih jezika. Osim latinskoga, kao jezici davaoci za hrvatski su bili bitni talijanski i njemački, te nešto manje francuski (opširnije o tome v. Turk: 1994, Menac 2007: 109-133, Turk 2012: 261-279).

U posljednjih je pak nekoliko desetljeća na hrvatsku frazeologiju najočitiji utjecaj engleskoga jezika (usp. Hrnjak 2001; Menac, Fink 2002; Fink, Menac 2008). Neki su frazemi, kao doslovni ili približni kalkovi, već dulje vrijeme u upotrebi u hrvatskom jeziku i zabilježeni su u frazeološkim i općim rječnicima, npr. *zakopati ratnu sjekiru* (< *bury the hatchet*), *dati / davati zeleno svjetlo* komu, čemu (< *give sb, sth the green light*), *dobiti zeleno svjetlo* (< *get the green light*)⁸, *gurnuti / gurati* (*staviti / stavljati* i sl.) *pod tepih* što (< *sweep sth under the carpet, sweep sth under the mat (rug)* AmE, AustrE)⁹¹⁰, dok

⁶ U knjizi E. Piirainen frazem se navodi bez varijanata.

⁷ Точная фразеологическая калька – это воспроизведение лексико-грамматического состава иноязычного фразеологического оборота без каких-либо отступлений (Шанский 1985: 101).

Неточная фразеологическая калька – это пословный перевод иноязычного фразеологического оборота с некоторыми отступлениями в лексико-грамматической передаче его компонентов (Шанский 1985: 101).

Obje su definicije upotrijebljene i u *Rječniku ruske frazeološke terminologije* (1993).

⁸ Opširnije u Fink 2006.

⁹ Frazem se upotrebljava i u drugim slavenskim i neslavenskim jezicima, opširnije u Fink 2010.

¹⁰ Frazemi su zabilježeni u *Hrvatskom frazeološkom rječniku* (2003).

se neki tek odnedavno aktivnije rabe u govornim i pisanim medijima i registrirani su u novijim leksikografskim i frazeografskim priručnicima (npr. *kostur iz ormara, kostur u ormaru* (< *a skeleton in the cupboard* BrE, AustrE, *a skeleton in the closet* AmE)¹¹, *leptirići u trbuhu* (*želucu*) (< *butterflies in your stomach*), *visoko dignuti / dizati* (*postaviti / postavljati* i sl.) *letvicu* (< *set a high bar for sb*)¹²¹³.

U ovom će se radu opširnije govoriti o trima novijim frazeološkim kalkovima iz engleskoga jezika, koji još nisu zabilježeni u rječnicima, a često se susreću u govoru, u govornim i pisanim medijima, u književnim djelima.

1. the night is young

Spomenimo prvo doslovni kalk *noć je mlada* nastao prema engleskom modelu sa strukturom rečenice *the night is young* značenje kojega je 'it's not very late / at night/ and there's plenty of time'. Na prvi bi se pogled moglo reći da je u frazemu provedena potpuna desemantizacija jer je osnovno značenje *još je rano i dovoljno je vremena za što*, ali valja naglasiti da se frazem rabi samo u kontekstu noći, odnosno večeri (znatno se rjeđe u hrvatskom potvrđuje i oblik *večer je mlada*), što upućuje da je prvotno leksičko značenje imeničke sastavnice *night* ostavilo traga u formiranju dodatnog elementa značenja.

Primjeri upotrebe navedenoga kalka:

... pa se odlučio za laganu šetnju Tkalčičevom. Noć je bila mlada, zrak pomalo vlažan... (R. Naprta)

Marko je sjedio pogrbljen u fotelji pred svojim računalom. Noć je već bila progutala grad. Kazaljke na satu pokazivale su da je jedan iza ponoći. Svi su već spavali, a on je u tišini, zadovoljno i bez grižnje savjesti, upalio notebook. Lice mu je obasjala bijelo-plavkasta svjetlost monitora, a osmijeh se široko protegnuo usnama. Oči su mu se zacaklile od sreće. Noć je mlada, njegova avantura mogla je početi... (Jutarnji list, 29. 3. 2011)

U hrvatskom jeziku nema frazema kojim bi se adekvatno mogao zamijeniti engleski model *the night is young*, međutim, u mnogim se prijevodima s engleskoga jezika susreće tekst tipa *još je rano, noć (večer) je tek započela* nakon čega slijedi opis onoga čime bi se osobe tijekom noći (večeri) trebale ili željele baviti. Može se pretpostaviti da je engleski izraz privlačan govornicima hrvatskoga jezika (osobito mlađima) jer je slikovitiji i ekspresivniji od hrvatskoga prijevoda. I još nešto. Već bismo s priličnom dozom sigurnosti mogli govoriti o prihvaćanju toga kalka u hrvatski jezik jer se u različitim tekstovima on susreće u prepoznatljivom transformiranom obliku, usp.

¹¹ Frazemi se upotrebljavaju i u drugim slavenskim i neslavenskim jezicima, opširnije u Fink 2010, Piirainen (2012 : 375).

¹² Frazem se upotrebljava i u drugim slavenskim i neslavenskim jezicima, opširnije u Финк 2010.

¹³ Frazemi su zabilježeni u *Hrvatskom frazeološkom rječniku* (2014).

Danas kada je ona [obrana] definitivno jača i uigranija, nije lako pronaći objašnjenje za ono što se dogodilo Osijeku u prvim nastupima. Jedni će kriviti malo opušteniji pristup, drugi izostanak uvijek toliko potrebne sreće, treći ne baš zavidnu formu vratara Mikulića, četvrti tko zna što. Istina je kako ima svega pomalo. No, sezona je mlada, prostora za popravak ima, ali vrijeme ne treba trošiti uludo ...
(Glas Slavonije, 31. 7. 2014)

2. take your time

Još se prisjećamo riječi koje su nam neposredno prije parlamentarnih izbora u Hrvatskoj, održanih 8. studenog 2015. godine, upućivane u vezi s ispravnim načinom glasanja: *Na listiću pišu precizne upute, a kada dođete na svoje biračko mjesto, uzmite si dovoljno vremena da sve proučite.* www.radio-mreznica.hr/.../6.../najispravnije-je-zaokruzit-listu-i-kandidat... (6. 11. 2015)

U zadnjem dijelu rečenice prepoznamo kalk frazema *take your time*¹⁴ u dvama bliskim značenjima 1. *you can spend as much time as you need in doing something*; 2. *you should slow down*. Iz rječničkoga primjera upotrebe je vidljivo da je zamjenica *your* u natuknici navedena kao predstavnik mogućih realizacija: *Carlin took her time before she answered him. Take your time – this is a big decision, and you don't want to rush it.*

Frazem se, znači, upotrebljava u situaciji kad nam se preporuča da izdvojimo dovoljnu količinu vremena za obavljanje nečega, odnosno u situaciji u kojoj nije preporučljiva žurba, kad ne treba brzati. U oba nas se slučaja pokušava spriječiti da zbog prebrze reakcije donesemo pogrešnu ili ishitrenu odluku.

Hrvatski kalk sadrži glagolsku komponentu *uzeti*, imenička se komponenta *vrijeme* realizira u akuzativnom i genitivnom obliku, a ponekad se dodaje i prilog sa značenjem količine. U većini je slučajeva upotrijebljen i zamjenički oblik *si*, iako ima i potvrda bez njega. Usp. primjere upotrebe:

Uzela sam si vrijeme da sjednem i da u miru malo razmislim ... <https://www.facebook.com/permalink.php?id=364991875494&story...> (20. 1. 2016)

Uzmite si vremena da volonterima objasnite što se očekuje i koliko dugo će trajati ... www.izbornimarketing.com/index.php?option=com_search... (20. 1. 2016)

... uzmi si malo vremena da uspiješ pročitati tu osobu i stvoriti si nekakvu sliku o njoj, a ne iste sekunde slijepo vjerovati! HrWac, <http://kikicarodjkica.blog.hr/2008/06/index.html> (20. 1. 2016)

Uzmi vrijeme za rad, to je cijena uspjeha;

Uzmi vrijeme za razmišljanje, to je izvor snage;

HrWac, https://hr-hr.facebook.com/permalink.php?story_fbid...id... (20. 1. 2016)

¹⁴ U dijelu je rječnika zabilježen u nešto drugačijim oblicima: *take one's time, take (one's) time.*

Engleski je frazem djelomično desemantiziran, nema ni osobitu slikovitost ni snažnu ekspresiju. U hrvatskom jeziku nema semantički ekvivalentnoga frazema. Čini se da bi glagol *take* najbolje bilo prevesti glagolom *izdvojiti*: *izdvojiti vrijeme (dovoljno vremena)* za što, međutim, cijeli se engleski frazem može zamijeniti i negiranim glagolima tipa *ne brzati, ne žuriti, ne nagliti*.

3. make all the difference

Treći je frazeološki kalk nastao na temelju engleskog modela *make all the difference* koji se u dijelu frazeografskih priručnika bilježi u obliku *make a difference*, a značenje se obično izražava opisno¹⁵: *if something makes all the difference, it has a very good effect on a thing or a situation*. U hrvatskom jeziku nema frazemskog ekvivalenta za navedeni engleski, a kalk je prihvaćen u obliku *činiti razliku* u značenju koje u potpunosti odgovara engleskom: stvarati pozitivan efekt, imati pozitivan učinak, mijenjati stvari nabolje. U oba je slučaja provedena potpuna desemantizacija. Najčešće se rabi u 3. licu i odnosi se ili na neki (apstraktni) pojam ili se subjekt u kontekstu izražava pokaznom zamjenicom:

– Drago mi je što ih imam. Jedan leti travnjakom poput rakete, drugi je sjajan tehničar koji se uvijek podređuje momčadi. Da, Petrić je kod nas uistinu postao timski igrač. A, to čini razliku – smatra Jol. (Sportske novosti, 18. 12. 2008)

Izvršnost čini razliku. www.daikin.hr/minisite/fully_flat/differentiated_by_excellence/ (20. 1. 2016)

Bioraznolikost koja čini razliku. (Active Beauty, svibanj 2014)

U Meblu znamo da detalji čine razliku. (Jutarnji list, 17. 12. 2015)

Iako se, kako je već rečeno, u hrvatskim tekstovima kalk *činiti razliku* najčešće susreće u 3. licu jednine ili množine, potvrđuju se primjeri upotrebe i u drugim licima, usp.

Cilj projekta „Činim razliku, volontiram” je povećanje broja volontera i koordinatora volontera na području Zadarske županije.

<http://radio.hrt.hr/clanak/volonterski-centar-zadar-krenuo-s-projektom-cinim-razliku-volontiram/102401/> (30. 9. 2015)

Zajedno činimo razliku.

Pomažemo jedni drugima u izvršavanju svakodnevnih poslova jer nas samo zajednički usklađeni angažman čini najboljim izborom za pacijente. <http://etela.hr/onama/nase-vrijednosti/> (20. 1. 2016)

I da zaključimo. U radu je prikazana upotreba triju frazeoloških kalkova iz engleskoga jezika na koje već neko vrijeme nailazimo u hrvatskim govornim i pisanim medijima, a može ih se čuti i u govoru. U dva je slučaja riječ o djelomičnoj desemantizaciji, dok je u jednom provedena potpuna desemantizacija.

¹⁵ Navodi se jedan primjer značenja; *Cambridge International Dictionary of Idioms* (1998).

Postoji mogućnost da su kalkovi *noć je mlada, uzeti <si> vrijeme* i *činiti razliku* govornicima hrvatskoga jezika zanimljivi jer u hrvatskom za njih nema odgovarajućeg frazemskog ekvivalenta, a možda je riječ samo o modnoj upotrebi kalkova, uzmemo li u obzir da su preuzeti upravo iz engleskoga jezika. Vrijeme će pokazati hoće li se oni trajno zadržati u frazeološkom fondu hrvatskoga te biti zabilježeni u leksikografskim i frazeografskim priručnicima.

LITERATURA

- Cambridge Dictionary of American Idioms (2003) Cambridge: Cambridge University Press.
- Cambridge International Dictionary of Idioms (1998) Cambridge: Cambridge University Press.
- Fink, Željka (2006) *Svijetlo i sjena u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji. Slovo в словаре и дискурсе* u Сборник научных статей к 50-летию Харри Вальтера. Научные редакторы: Александр К. Бирих и Татьяна В. Володина (str. 157-164). Москва: Издательство «Эллис».
- Fink, Željka; Menac, Antica (2008) *Hrvatska frazeologija – staro i novo* u Komparacija systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich 3. Frazeologia. Redakcja naukowa: Walerij Mokijenko i Harry Walter (str. 88-100). Opole: Uniwersität Greifswald – Institut für Slawistik, Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej.
- Fink, Željka (2010) *Što se skriva u ormaru? (o novom frazemu u hrvatskom i ruskom jeziku)*. Slovo. Tekst. Czas. X. Jednostka frazeologiczna w tradycyjnych i nowych paradygmatach naukowych. Pod redakcją Michaiła Aleksiejenki i Harrego Waltera (str. 48-56). Szczecin – Greifswald: Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin; Instytut Języka Rosyjskiego im. W. W. Winogradowa Rosyjskiej Akademii Nauk, Moskwa; Instytut Filologii Obcych Uniwersytetu Ernsta Moritza Arndta, Greifswald.
- Fink, Željka (2010) *Što se gura pod tepih i zašto? (kulturološka i sociolingvistička analiza hrvatskog i ruskog frazema)* u Славянская фразеология и паремология в XXI веке. Сборник научных статей. Под редакцией Е. Е. Иванова, В. М. Мокиенко (str. 114-119). Минск: Издатель Змицер Колас.
- Fink Arsovski, Željka i sur. (2006) *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Zagreb: Knjigra.
- Fink Arsovski, Željka i sur. (2016) *Hrvatsko-romansko-germanski rječnik poredbenih frazema*. Hrnjak, Anita (2001) *O utjecaju stranih jezika na stvaranje novih frazema hrvatskog jezika* u Riječ. Časopis za filologiju. God. 7. sv. 1. (str. 25-34). Rijeka.
- Ivčenko, Anatolij; Wölke, Sonja (2004) *Hornjoserbski frazeologiski słownik. Obersorbisches phraseologisches Wörterbuch. Верхнелужицкий фразеологический словарь*. Budyšin / Bautzen: Ludowe nakładnistwo Domowina.

- Mahmutović, Alisa (2012) *Kao frazeološki rječnik. Rječnik frazema s poredbenom česticom „kao“*. Sarajevo – Zagreb: Dobra knjiga – Synopsis.
- McGraw-Hill Companies (2002) *Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs*.
- Menac, Antica; Fink, Željka (2002) *Nove pojave u frazeologiji hrvatskoga jezika*. u Slovo. Tekst. Czas. VI. Nowa frazeologia v nowej Europie. Новая фразеология в новой Европе. Neue Phraseologie im neuen Europa. Pod redakcją Michaiła Aleksiejenki, Walerego Mokijenki, Harrego Waltera (str. 303-308). Szczecin – Greifswald: Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Menac, Antica (2007) *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2003) *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2014) *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Piirainen, Elizabeth (2012) *Widespread Idioms in Europe and Beyond. Toward a Lexicon of Common Figurative Units*. New York – Washington, D.C./Baltimore – Bern – Frankfurt – Berlin – Brussels – Vienna – Oxford: Peter Lang.
- The American Heritage Dictionary of the English Language, Fifth Edition*. (2011) Published by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.
- Turk, Marija (1994) *Naznake o podrijetlu frazema* u Fluminensia, god. 6. br. 1-2. (str. 37-47). Rijeka.
- Turk, Marija; Opašić, Maja (2008) *Supostavna raščlamba frazema* u Fluminensia, god. 20. br. 1. (str. 19-31). Rijeka.
- Turk, Marija (2013) *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvistici jezičnih dodira*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Naprtta, Robert (2006) *Bijela jutra*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Бирих, Александр К.; Волков, С. С.; Никитина, Татьяна Г. (1993) *Словарь русской фразеологической терминологии* (под ред. В. М. Мокиенко). München: Verlag Otto Sagner.
- Вальтер, Харри; Мокиенко, Валерий М. (2013) *Национальное и интернациональное в славянской фразеологии: различное в едином* в XV Международный съезд славистов, 20–27 августа 2013 г., Минск, Беларусь, Nationales und Internationales in der slawischen Phraseologie – Национальное и интернациональное в славянской фразеологии (Harry Walter, Valerij M. Mokienko (Hrsg.) (с. 1-18). Greifswald: Ernst Moritz Arndt Universität Greifswald.
- Мокиенко, Валерий М. (1980) *Славянская фразеология*. Москва: «Высшая школа».
- Оташевић, Ђорђе (2007) *Мали српски фразеолошки речник*. Београд: Алма.
- Солодухо, Эдуард М. (1982) *Проблемы интернационализации фразеологии*. Казань: Издательство Казанского университета.

Солодухо, Эдуард М. (2008) *Теория фразеологического сближения. На материале языков славянской, германской и романской групп*. Москва: Издательство ЛКИ.

Финк, Желька (2010) *О хорватских и русских фразеологизмах с компонентами letvica и планка в И вновь продолжается бой*. Сборник научных статей, посвященных юбилею д.ф.н., проф. С. Г. Шулежковой. Гл. ред. В. М. Мокиенко (с. 258–262). Магнитогорск: ГОУ ВПО «Магнитогорский государственный университет», Межкафедральный словарный кабинет им проф. Б. А. Ларина СПбГУ, Ernst-Moritz-Arndt-Universität.

Шанский, Николай М. (1985) *Фразеология современного русского языка*. Москва: «Высшая школа».

WHAT MAKES A DIFFERENCE? ON THREE RECENT PHRASEOLOGICAL CALQUES IN CROATIAN

The first part of the paper deals with a group of idioms common to many European languages, international idioms and calques. The second part analyses three recent phraseological calques from English, their meaning and use in contemporary Croatian texts.

Key words: *Croatian, phraseology, three recent phraseological calques from English*

ANITA HRNJAK

FITONIMI U RODNO OBILJEŽENOJ FRAZEOLOGIJI HRVATSKOGA I RUSKOG JEZIKA¹

U članku se analiziraju hrvatski i ruski rodno obilježeni frazemi s fitonimom ili fitonimskom izvedenicom kao komponentom. Budući da je riječ o frazemima koji su u upotrebi rodno ograničeni i odnose se isključivo ili najčešće na referenta jednog od dvaju spolova, cilj je utvrditi u kojoj mjeri fitonimska komponenta utječe na stvaranje rodno obilježenog frazeološkog značenja svojim simboličkim, metaforičkim i kulturološkim potencijalom, a koliku važnost pritom imaju vizualnost pozadinske slike i gramatički rod fitonima.

Ključne riječi: *fitonim, frazeološko značenje, rodno obilježena frazeologija, hrvatski jezik, ruski jezik*

*На севере диком стоит одиноко
На голой вершине сосна.
И дремлет, качаясь, и снегом сытучим
Одега, как ризой, она.*

*И снится ей все, что в пустыне далекой,
В том крае, где солнца восход,
Одна и грустна на утесе горючем
Прекрасная пальма растет.*

М. Ю. Лермонтов

1 Na važnost lingvističke analize leksema u razumijevanju njihova metaforičkog potencijala o kojem uvelike ovisi književna analiza pjesništva i pjesničkih slika, ukazao je još davne 1936. godine L. V. Ščerba, jedno od najvećih imena ruske lingvistike. Ščerba je jedan od svojih znanstvenih radova posvetio lingvističkoj analizi Ljermontovljeve pjesme *Сосна*, slobodnog prijevoda *Ein Fichtenbaum steht einsam* H. Heinea. Kroz usporedbu s njemačkim originalom Ščerba dokazuje kako je Ljermontovljevi prijevod formalno sasvim točan i stvara prekrasnu pjesničku sliku, ali u osnovi je vrlo udaljen od osnovne ideje Heineove pjesme koja je Ljermontovu poslužila kao predložak (Щерба 1936: 99). Osnovni razlog tome je prijevod njemačkog fitonima *Fichtenbaum* (smreka) ruskim *сосна* (bor). Iako je s formalne strane riječ o adekvatnom prijevodu, Ščerba ističe da Heineu zasigurno nije bila bitna botanička vrsta drveta te da je upotrijebio upravo fitonim *Fichtenbaum* koji je muškog gramatičkog roda umjesto fitonima *Fichte* ženskog gramatičkog roda, koji se kao sinonim češće upotrebljava za tu vrstu drveta, s namjerom

¹ Članak je nastao kao rezultat rada na projektu *Application of phraseological theory in phraseography* (HRZZ).